

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.207](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.207)

УДК 336.143

*А. О. Шалашна,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-0485-6589*

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

*A. Shalashna
Postgraduate student of the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

STATE FINANCIAL SUPPORT OF ECONOMIC GROWTH

У статті розкрито питання сутності державного фінансового забезпечення економічного зростання. Визначено, що пріоритети бюджетної політики мають враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків з підвищенням рівня їх ефективності та актуалізації процедур та інструментів програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Капітальні видатки, які у разі їх ефективного використання є видатками розвитку здійснюють позитивний вплив на активізацію процесів економічного зростання. Використання важелів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання значним чином впливає на рівень виробництва, зайнятості, ціноутворення та міжнародної торгівлі. Фіскальна політика розглядається як сукупність рішень та заходів держави у сфері податків та державних видатків. Розглянуто питання державної фінансової політики як складової соціально-економічної політики, яка визначає цілі, завдання, принципи, напрями, способи фінансового регулювання, а також форми діяльності органів державної влади, інших уповноважених організацій, в галузі формування, розподілу, управління та контролю за використанням публічних грошових фондів з метою ефективного впливу на розвиток економіки країни, підвищення добробуту населення. необхідним є своєчасне та в повному обсязі виконання державою зобов'язань у сфері обслуговування боргу, соціального захисту та соціального забезпечення населення, належне виконання державними інститутами відповідних функцій. Бюджетне регулювання видаткової частини має бути виваженим та збалансованим. Показано, що загальною метою фінансової політики на сучасному етапі є забезпечення фінансової стабільності та безпеки, якісного рівня життя громадян. Механізм реалізації фінансової політики передбачає використання низки фінансових інструментів та важелів, у тому числі рівень оподаткування, обсяг бюджетних видатків, дефіцит бюджету, державний борг, які значним чином впливають на темпи економічного зростання. Інструменти бюджетного регулювання вищенаведених макроекономічних показників впливають на обсяг сукупного попиту та пропозиції в економіці та темпи перерозподілу валового внутрішнього продукту.

The article reveals the essence of public financial support for economic growth. It is determined that the priorities of budget policy should take into account the expediency of expanding the share of productive expenditures with increasing the level of their efficiency and updating the procedures and tools of the program-target method in the budget process. Capital expenditures, which in the case of their effective use are development expenditures have a positive impact on the intensification of economic growth. The use of levers of fiscal and monetary regulation significantly affects the level of production, employment, pricing and international trade. Fiscal policy is seen as a set of decisions and measures of the state in the field of taxes and government spending. The issue of public financial policy as a component of socio-economic policy, which defines the goals, objectives, principles, directions, methods of financial regulation, as well as forms of public authorities, other authorized organizations, in the formation, distribution, management and control of public monetary funds in order to effectively influence the development of the country's economy, increase the welfare of the population. it is necessary to timely and in full fulfillment of obligations by the state in the field of debt service, social protection and social security of the population, proper performance of relevant functions by state institutions. Budget regulation of the expenditure part must be balanced and balanced. It is shown that the general purpose of financial policy at the present stage is to ensure financial stability and security, quality of life of citizens. Monetary policy as a component of financial policy is defined as a set of measures in the field of money circulation and credit, aimed at regulating economic growth, curbing inflation, employment and balancing the balance of payments. The mechanism of financial policy implementation involves the use of a number of financial instruments and levers, including the level of taxation, budget expenditures, budget deficit, public debt, which significantly affect the rate of economic growth. The instruments of budgetary regulation of the above macroeconomic indicators affect the volume of aggregate supply and demand in the economy and the rate of redistribution of gross domestic product.

Ключові слова: державні фінанси; бюджет; фінансове забезпечення; фінансовий механізм; державна фінансова політика; економічне зростання.

Keywords: public finance; budget; financial support; financial mechanism; public financial policy; economic growth.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Доцільним є розгляд державної фінансової політики як складової соціально-економічної політики, яка визначає цілі, завдання, принципи, напрями, способи фінансового регулювання, а також форми діяльності органів державної влади, інших уповноважених організацій, в галузі формування, розподілу, управління та контролю за використанням публічних грошових фондів з метою ефективного впливу на розвиток економіки країни, підвищення добробуту держави та особистості». загальною метою фінансової політики на сучасному етапі є забезпечення фінансової стабільності та безпеки, якісного рівня життя громадян. Фінансове регулювання є важливим інструментом розвитку економіки з огляду на спрямованість розподілу та використання ресурсів фінансової системи згідно з визначеним завданнями та цілями економічного розвитку. Основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом забезпечення умов для збалансованого економічного розвитку. Фіскальна та монетарна політика є найбільш вагомими структурними складовими фінансової політики, при чому зміна параметрів однієї політики безпосередньо впливає на механізм реалізації іншої. Фіскальна політика як економічна категорія відображає сукупність економічних відносин у сфері перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему в процесі формування доходної частини бюджету та використання бюджетних видатків задля виконання поставлених завдань та функцій перед державою на відповідному етапі її розвитку, державний бюджет виступає інструментом регулювання економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку фінансових відносин можна назвати праці Дж. Б'юкенена, Ш. Бланкарта, А. Лаффера, В.Нордхауса [3], В. Танзі, П.Самуельсона [3], Дж. Стігліца, Г.Таллока. Питання фінансової політики держави досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т.Канєвої[1,2],С.Качули[5],А.Мазаракі[2],В.Макогон[4,6],І.Луїної, М.Пасічного [1], В.Федосова, І.Чугунова[1,2,4-6], І.Школьник та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою дослідження є розкриття сутності державного фінансового забезпечення економічного зростання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. Для розкриття теоретико-методологічних засад формування фінансової політики важливим є використання наукових надбань вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері державної політики та подальше поглиблення її сутності. Важливою складовою державної політики є економічна, в свою чергу фінансова політика – виступає вагомою складовою останньої, яка через сукупність інструментів, методів та механізмів впливає на розвиток країни. Трансформаційні процеси, що відбуваються у фінансовій системі, потребують посиленого впливу інструментів державної фінансової політики. Фінансовий механізм як система встановлених державою форм, видів та методів організації фінансових відносин також потребує вдосконалення. Важливим є поєднання монетарних і фіскальних інструментів фінансової політики, так як переважання сфери дії одних інструментів за рахунок обмеження інших – має досить негативний вплив на ефективність та дієвість фінансового регулювання та макроекономічну збалансованість зокрема. Варто підкреслити, що досвід у сфері державних фінансів засвідчує важливість та першочерговість бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики у механізмі фінансово-економічного регулювання соціально-економічного розвитку. Необхідно зауважити, що положення класичної економічної теорії були основними при розробці та реалізації фінансової політик багатьох розвинутих країн світу аж до Великої депресії, яка зумовила переорієнтацію системи поглядів на роль держави у регулюванні соціально-економічних процесів та засвідчила недосконалість саморегулювання економічних процесів.

Представники теорії монетаризму навпаки вважали, що держава повинна підпорядковувати бюджетно-податкову політику грошово-кредитній. Монетаристи зводили до мінімуму рівень втручання держави в економічні процеси, обмежуючись лише контролем над грошовим обігом. Аналіз поглядів представників неокласичних напрямів економічної теорії, засвідчує вплив податкового навантаження на економічне зростання. Науковці виступали за стимулювання підприємницької діяльності шляхом забезпечення оптимального рівня оподаткування. Заслугує на увагу підкреслена важливість формування збалансованого бюджету як передумова соціально-економічного розвитку суспільства.

Однією з найбільших проблем макроекономіки вважав визначення ступеня впливу бюджетної та грошової політики на економічні тенденції. Використання важелів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання значним чином впливає на рівень виробництва, зайнятості, ціноутворення та міжнародної торгівлі. Фіскальна політика розглядається як сукупність рішень та заходів держави у сфері податків та державних видатків. Варто відзначити, що даними науковцями підкреслена необхідність координації грошової та фіскальної політики, важливість одночасного використання інструментів бюджетного та монетарного регулювання економічних процесів для забезпечення поставлених державних цілей. Заслугує на увагу виділення окремих типів фінансової політики, зокрема: політики стабілізації, політика економічного зростання, обмеженого обсягу економічної активності. Фінансово-бюджетну політику можна визначити як сукупність змін, які вносяться урядом в порядок державних видатків та рівень оподаткування, направлених на досягнення повної зайнятості. П. Самуельсон виділяє дві основні складові фінансової політики держави, а саме: бюджетно-податкову – право збирати податки та здійснювати відповідні бюджетні видатки; грошово-кредитну – визначає пропозицію грошей та відсоткові ставки. Саме завдяки використанню вищезазначених інструментів фінансової політики держава впливає на сукупний рівень видатків, обсяги виробництва, темпи економічного розвитку, рівень зайнятості та індекси споживчих цін. Ключовою метою державної економічної політики науковець вважає підвищення продуктивності праці та обсягів виробництва, забезпечення достатніх темпів соціально-економічного розвитку країни. В залежності від обсягу фінансових завдань, що вирішуються фінансовою політикою, а також термінів її проведення виділяють: фінансову стратегію, яка представляє собою довгостроковий вектор діяльності держави, заснований на виробленні позицій щодо реалізації перспективних цілей економічного розвитку, на досягнення яких повинна бути спрямована фінансова політика країни. Фінансова стратегія також передбачає вибір пріоритетних методів досягнення поставлених цілей. Фінансова тактика спрямована на вирішення конкретних завдань, що виникають на окремих етапах розвитку держави. Завданням фінансової політики є забезпечення економічного зростання шляхом використання відповідних механізмів фінансового впливу на попит і пропозицію, споживання та інвестиції. Економічної сутності та ролі фінансової політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку країни, а саме проблема ефективності фінансової політики, яка залежить від ступеня врахування та реалізації економічних інтересів суб'єктів фінансової діяльності, на які спрямована дія механізму реалізації державної фінансової політики [1].

Фінансова політика розглядається як сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів країни, передбачених відповідно до обраної моделі економічного розвитку, які містять у собі ресурси її окремих регіонів, секторів економіки, підприємств і домогосподарств для забезпечення стабільного розвитку на основі використання фінансових та монетарних важелів та створення відповідного інституційного середовища, що сприяють реалізації цієї політики. Фінансова політика визначається як сукупність розподільчих відносин та перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему для організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання ВВП та підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства, визначає сутність фінансової політики як елементу забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, а також підкреслює, що вирішальним у формування фінансової політики держави є визначення таких її параметрів як розмір держави (частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через державні видатки), дефіцит бюджету та частка державного та гарантованого боргу в валовому внутрішньому продукті. Визначити економічну сутність фінансової політики можна як складову інституційного розвитку економіки, що передбачає цілісну сукупність

організаційних, правових, інформаційних заходів, механізмів фінансового регулювання, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку з метою забезпечення функціонування фінансових механізмів, добробуту громадян, збалансованого соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу.

Використовуючи інструменти та механізми формування доходної частини бюджету, в тому числі ставки податків, їх кількість, об'єкт та базу оподаткування держава здійснює вплив на економічну активність та забезпечує фінансовий ресурс для виконання взятих зобов'язань. Політика регулювання видаткової частини бюджету здійснюється з урахуванням обсягу доходної частини бюджету, рівня державних соціальних стандартів та гарантій в розрізі бюджетної класифікації видатків. Найбільш важливим є бюджетна корекція у розрізі двох груп – продуктивних та непродуктивних видатків; а також поточних та капітальних. Структура бюджетних видатків має бути спрямованою на вирішення завдань модернізації економіки, створення сприятливого середовища для її стійкого розвитку. Саме тому, пріоритети бюджетної політики мають враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків з підвищенням рівня їх ефективності. До даної категорії відносять бюджетні видатки на розвиток транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, освіти, фундаментальну та прикладну науку, охорону здоров'я, інші видатки бюджету, які сприяють зростанню якісного рівня людського капіталу. Водночас, необхідним є своєчасне та в повному обсязі виконання державою зобов'язань у сфері обслуговування боргу, соціального захисту та соціального забезпечення населення, належне виконання державними владними інститутами своїх функцій. З огляду на зазначене, бюджетне регулювання видаткової частини має бути виваженим та збалансованим.

Капітальні видатки, які у разі їх ефективного використання є видатками розвитку здійснюють позитивний вплив на активізацію процесів економічного зростання. Фактично, дані видатки є складовою продуктивних видатків, формою державного інвестування в основний капітал. Враховуючи економічну кон'юнктуру останніх років, можна дійти висновку, що суттєвого нарощення капітальних видатків у середньостроковій перспективі не передбачається. Важливим є підвищення ефективності видатків з урахуванням доцільності актуалізації процедур та інструментів програмно-цільового методу в бюджетному процесі. До основних цілей грошово-кредитної політики відносять підтримання курсу національної валюти, це свідчить про те, що грошово-кредитна політика включає і валютну складову. У зв'язку з чим відзначається, що грошово-кредитна і валютна політика в широкому сенсі є формами реалізації фінансового суверенітету країни та включає не тільки визначення напрямів впливу на грошовий обіг і застосування відповідних інструментів грошово-кредитної та валютної політики у вузькому сенсі, а й регулювання розрахунково-платіжних, валютних, кредитних, банківських відносин у відповідності з напрямками реалізації державної фінансової політики [2].

Одним із способів стимулювання зростання економіки має стати зміна методів регулювання грошової політики і вектора розвитку фінансово-кредитних відносин. Грошова політика може бути ефективною і впливати на рівень або зростання реального ВВП тільки в рамках короткострокового періоду розвитку економіки, наприклад, цей період повинен бути менше одного року. Сутність фінансової складової економічної безпеки держави можна визначити як стан її економіки і фінансових інститутів, при якому забезпечується формування державних фінансових потоків в обсягах, необхідних для виконання державних завдань і функцій, та їх адекватне використання державою. Таким чином, національна фінансова політика набуває пріоритетного значення з точки зору забезпечення економічної безпеки держави. Це також передбачає готовність і здатність фінансових інститутів створювати і реалізовувати механізми захисту національних інтересів у економічній сфері.

Вагомим завданням фінансової політики є її адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу факторів зовнішнього економічного середовища, якісних трансформацій фінансової системи. Основа фінансової політики - стратегічні напрями, що визначають середньострокові та довгострокові перспективи використання фінансових ресурсів і передбачають вирішення пріоритетних завдань із врахуванням особливостей функціонування економіки і соціальної сфери. Розробка та реалізація фінансової політики на середньострокову перспективу повинна враховувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають тенденції соціально-економічного розвитку. До вагомих екзогенних факторів слід віднести: темп росту валового внутрішнього продукту країн, які формують попит на основні групи товарів вітчизняного експорту; рівень цін на основні товари вітчизняного експорту та імпортовані енергоносії; обсяги зовнішніх капітальних інвестицій для залучення у вітчизняну економіку; кон'юнктура на світових фінансових ринках, яка визначає можливі запозичення та операції рефінансування державного боргу. До основних внутрішніх економічних факторів відносяться наступні: частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет та державні фонди соціального страхування; прогнозований обсяг доходів бюджету; прогнозований обсяг бюджетних видатків; дефіцит бюджету; обсяг прямого і гарантованого державного боргу; рівень співвідношення заощаджень населення та інвестицій в реальний та фінансовий сектор економіки.

В залежності від поставленої мети, фінансова політика направлена на досягнення макроекономічної стабілізації чи стимулювання збалансованого економічного розвитку. Механізм реалізації фінансової політики передбачає використання цілої низки фінансових інструментів та важелів (рівень оподаткування, обсяг бюджетних видатків, дефіцит бюджету, державний борг тощо), які значним чином впливають на темпи економічного зростання. Інструменти бюджетного регулювання вищенаведених макроекономічних показників впливають на обсяг сукупного попиту та пропозиції в економіці та темпи перерозподілу валового внутрішнього

продукту. Серед інструментів монетарного регулювання варто відмітити рівень обов'язкових резервів, ставку рефінансування, облікову ставку, регулювання імпорту та експорту фінансового капіталу, грошової бази та її агрегатів, валютних інтервенцій тощо. Дієвість фінансового регулювання при розробці фінансової політики визначається ступенем узгодженості та координації інструментів бюджетної та грошово-кредитної політики, а також повинна комплексно враховувати спектр впливу вищезгаданих інструментів регулювання на макроекономічну збалансованість. Завдання державного регулювання набувають високого рівня актуальності в умовах кардинальних перетворень в економічній сфері, що виражається в необхідності виконання державою окрім функцій загального порядку, притаманних для стабільної економіки, цілого ряду специфічних функцій, поява яких є адекватною реакцією на трансформаційні процеси в економіці. В рамках цієї моделі можна виділити найбільш важливі і нові тенденції, найперша з яких необхідність структурної перебудови економіки країни, точніше – формування структури економіки, що забезпечує досягнення загальноприйнятого стандарту якості життя населення країни. Адаптація фінансової кризи доводять, що коригування фінансової політики без структурної перебудови економіки не зможуть досягти довгострокового позитивного результату. У зв'язку з цим актуально стає розробка проблем стратегічного планування сталого економічного зростання на основі, насамперед, структурної перебудови економіки та науково-інноваційної сфери. При цьому важливо забезпечити посилення ролі становлення ринків послуг і продуктів, як об'єктів управління і основних регуляторів відтворюваного циклу [4].

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується зміщенням центру уваги реалізації регіональної фінансової політики в бік вирішення проблем економічної самостійності території, що накладає додаткові зобов'язання на органи місцевої влади і відображається у підвищенні інтересу до проблем розвитку міжбюджетних відносин. Передача частини повноважень і ресурсів держави територіальним громадам дозволяє, по-перше, адаптувати свої рішення до місцевих умов і потреб, по-друге, більш повно враховувати потреби населення конкретної території. Однак завдання досягнення фактичної самостійності місцевого самоврядування до цього часу залишаються. У зв'язку з цим необхідне чітке визначення пропорцій розподілу податків між бюджетами різних рівнів, розробка нових моделей побудови міжбюджетних відносин в країні. Підвищення рівня фінансової самостійності місцевих органів влади призводить до формування нової сфери їх діяльності та посилення відповідальності за прийняті рішення. До найбільш вагомих індикаторів відносяться: відповідність рівня і способу життя населення державним або іншим стандартам; наявність регіональних бюджетно-фінансових та інших матеріальних джерел; потенційні можливості для використання наявних ресурсів; наявність інфраструктури для розвитку внутрішньо- і міжрегіональних зв'язків; забезпечення реалізації природоресурсного, суспільно-політичного та екологічного потенціалу регіону.

Основну роль у формуванні і реалізації напрямів фінансової політики відіграють ресурси, що формують фінансові потоки. До таких ресурсів зазвичай відносять продуктивні сили, фінансову інфраструктуру і фінансовий капітал, що створюють базу оподаткування та забезпечують формування місцевого бюджету. Ефективно функціонуючий фінансово-економічний механізм дозволяє на основі бюджетно-податкових та міжбюджетних відносин забезпечити здійснення основних виробничих процесів у регіоні. У зв'язку з цим найбільші зміни стосуються сфери міжбюджетних відносин, що свідчить про націленість державної фінансової політики на підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів.

Стимулювання економічного зростання передбачає досягнення макроекономічної стабільності та удосконалення інституційного середовища фінансово-економічного механізму економічного розвитку. Під інституційним середовищем слід розуміти сукупність найбільш вагомих економічних, правових, суспільних та соціальних правил, які визначають межі діяльності та впливу інструментів фінансового регулювання на економічний розвиток країни. Складовими інституційного середовища також є ступінь розвитку взаємовідносин суб'єктів фінансової системи, зниження рівня транзакційних витрат, довгостроковий характер економічних зв'язків, сутність неформальних правил фінансової системи. Важливу роль у забезпеченні економічного зростання відіграють рівень якості правової системи держави та ступінь розвиненості фінансової системи. Таким чином, сукупність правил, норм, законів, процедур, державних органів управління, установ визначають комплексний інституційний механізм фінансової системи, який є дієвим інструментом впливу на розвиток суспільства та включає нормативно-правову систему інститутів, фінансово-економічну систему інститутів, система інститутів регулювання. Для формування інноваційно-орієнтованої моделі розвитку економіки важливим є вивчення інституційних умов, що стимулюють створення сприятливого ділового середовища та оцінка досвіду найбільш перспективних зарубіжних країн. При цьому стратегічним орієнтиром повинні виступати фінансово-кредитні та податкові інструменти, що забезпечують стимулювання зростання економіки, яке зумовлюється рівнем розвитку фінансово-кредитної системи, інвестиційних інструментів та інститутів, їх націленістю на інноваційну діяльність і випереджальний характер економічного зростання [5].

Підвищення темпів економічного зростання та посилення результативності структурних економічних перетворень потребують проведення інституційних змін системи фінансових відносин. Реалізація останніх повинна врахувати вплив очікуваних змін економічного стану на суспільний розвиток, наявність достатнього рівня розвитку інституційного середовища для впровадження необхідних результатів модернізації фінансової системи в цілому та фінансової політики зокрема. фінансова політика є вагомим та дієвим інструментом впливу на економічні та соціальні процеси. Розробки та реалізації ефективної фінансової політики передбачає удосконалення системи державних фінансів, посилення регулятивного впливу фінансових інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного механізмів впливу на економічний розвиток, здійснення

структурних змін в економіці, які потенційно підвищують темпи економічного зростання країни. Важливим є координація бюджетних та монетарних інструментів, так як розширення сфери дії одних за рахунок обмеження інших негативно впливає на результативність фінансової політики та макроекономічну збалансованість. Від якісного рівня реалізації інституційних засад залежить динамічність фінансової системи в цілому. В умовах постійного вдосконалення знань, врахування недоліків суб'єктами реалізації фінансових взаємовідносин відбуватиметься посилення результативності фінансового регулювання, зміцнення фінансової системи, функціонування фінансової політики. Відповідно до положень економічної теорії та емпіричного досвіду реалізації фіскальної політики прийнято вважати, що нижчий рівень розбалансування бюджетної системи та державних фінансів у цілому, асоціюється з більш високими темпами економічного зростання. Існує зворотній причинно-наслідковий зв'язок, що у країнах з більш високими темпами економічного зростання є більше можливостей формувати збалансований бюджет, або ж взагалі зводити його з профіцитом.

Поняття стійкості відноситься до динамічної рівноваги, довгострокова фінансова стійкість має бути забезпечена комплексним, взаємоузгодженим використанням ринкових механізмів саморегулювання та інструментів фінансування дефіциту і боргового рефінансування. Враховуючи зазначене, можна дійти висновку, що імперативу ухвалення бездефіцитного бюджету на щорічній основі для досягнення стійкості бюджетної системи не має. В період трансформаційних перетворень економіки, можливим є ухвалення бюджету із рівнем дефіциту, який перевищує встановлені нормативні граничні значення. Водночас, суттєве розбалансування бюджетної системи та стрімке накопичення державного боргу знижують рівень довіри учасників ринку до облігацій державної позики та можливостей платоспроможності позичальника. В такому випадку, при відсутності неінфляційних джерел боргового фінансування держава вимушена запроваджувати бюджетні обмеження, здійснювати структурні перетворення системи державних фінансів, адаптувати свою фінансово-бюджетну політику до умов кризи чи затяжної рецесії. Зазначене обумовлює зміну підходів до формування та реалізації бюджетної політики, формування нових індикативних орієнтирів її розвитку в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Накопичений державний борг у період рецесії та подальшого відновлення економічного зростання є фактором, який обмежує результативність заходів фіскального регулювання. До того ж, незбалансована бюджетна політика протягом тривалого періоду часу є однією із причин посилення негативних тенденцій в економіці [6].

Потрібно також зазначити, що оптимальний рівень податкового навантаження на економіку є доволі умовним поняттям, та не визначений теоретичними надбаннями сучасної економічної науки. Один з класичних прикладів пошуку оптимальної моделі оподаткування було здійснено американським вченим Артуром Лаффером, який значну увагу в своїх дослідженнях зосереджує на пошуку оптимального рівня оподаткування та схиляється до ліберального напряму управління економікою з помірними ставками оподаткування. Рівень податкового навантаження відображає суспільний вибір розміру показника частки валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державні фінанси, структура податкової бази та ставки податків є інструментами впровадження даного вибору. Органи державного управління за допомогою використання наведених важелів можуть забезпечити відповідний рівень надання суспільних послуг за рахунок коштів бюджету. На показник частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через податкову систему впливає тип обраної соціально-економічної моделі розвитку суспільства (скандинавська, західноєвропейська, азійська, ліберальна); інституційне середовище; структура економіки та її технологічність, ступінь інтеграції економіки у світову; якісний рівень державного управління. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується виділенням двох самостійних гілок фінансової політики, що відрізняються власними завданнями, формами, методами та інструментами реалізації: по-перше, місцева фінансова політика, що реалізується на макроекономічному рівні і виявляється у впливі держави на розвиток та підтримку відтворювальних процесів в регіонах, що здійснюється за допомогою нормативно-правового регулювання міжбюджетних, податкових, інвестиційних та інших фінансових відносин; по-друге, фінансова політика, що реалізується на мезорівні і полягає в активному впливі місцевих органів влади на формування, розвиток і використання фінансового потенціалу території в стратегічних напрямках її розвитку. Доцільним є продовження наукових досліджень в аспекті формування єдиної методології та удосконалення понятійно-категоріального апарату інституціоналізму, визначення його предмету та посилення дієвості впливу на соціально-економічний розвиток суспільства в умовах трансформаційних перетворень. Від якісного рівня реалізації інституційних засад залежить динамічність фінансової системи в цілому.

З метою протидії наслідкам глобальної економічної рецесії щодо стабілізації фінансового сектору економіки та підтримки рівня економічної активності підприємств, багатьма країнами було розроблено та реалізовано сукупність заходів фіскального регулювання. Слід відзначити, що однією з причин збільшення показника дефіциту бюджету в останні роки є розширення державного сектору економіки та зростання вагових показників публічних видатків у валовому внутрішньому продукті. Суттєве розбалансування бюджетної системи та стрімке накопичення державного боргу знижують рівень довіри учасників ринку до облігацій державної позики та можливостей платоспроможності позичальника, є однією із причин посилення негативних тенденцій в економіці. Значна частина бюджетних програм розвинутих країн спрямована на розвиток людського капіталу в умовах посилення його ролі в забезпеченні економічного зростання. Вагомим завданням фінансового регулювання економічного розвитку є забезпечення стійкості системи державних фінансів, сприяння досягненню фінансової рівноваги.

ВИСНОВКИ. Фіскальна та монетарна політика є найбільш вагомими структурними складовими фінансової політики, при чому зміна параметрів однієї політики безпосередньо впливає на механізм реалізації іншої. Пріоритети бюджетної політики мають враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків з підвищенням рівня їх ефективності та актуалізації процедур та інструментів програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Вагомим аспектом фінансового регулювання економічного розвитку є забезпечення стійкості системи державних фінансів, сприяння досягненню фінансової рівноваги. Визначення оптимального розміру показника перерозподілу валового внутрішнього продукту через систему державних фінансів та бюджету зокрема залишається одним із центральних питань фінансового регулювання розвитку економіки. Вплив державних видатків та фіскального дефіциту на процеси соціально-економічного розвитку, в достатній мірі, залежать від якісного рівня державного управління та ефективності даних видатків. Розвинені державні інститути, своєчасність та обґрунтованість рішень щодо виділення відповідного обсягу державних видатків на відповідні цілі сприяють створенню сприятливих передумов для економічного розвитку. Еволюція економічної думки забезпечила появу наукових напрацювань цілої низки шкіл, що сприяло формуванню теоретико-методологічних засад регулювання економіки. В сучасних умовах продовжується пошук нових форм і методів впливу держави на економіку, удосконалюються теорії державного регулювання відповідно до змін середовища та особливостей національних економік. Виваженість у проведенні фінансової політики сприятиме посиленню результативності інституційних змін фінансової системи, дозволить досягти подальшої стабілізації державних фінансів, продовжити розбудову конкурентоспроможної, наукоємної економіки, що позитивно вплине на загальне економічне зростання та збалансований розвиток суспільства, забезпечить підвищення стандартів якості життя громадян країни. На кожному етапі економічного розвитку існує необхідність обґрунтування та запровадження відповідних важелів фінансового механізму. Динамічний економічний розвиток потребує синтезу та координації інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання, що в свою чергу, передбачає їх поєднання та компенсування недоліків одного перевагами іншого з метою збереження макроекономічної стабільності. Економічну сутність фінансової політики можна представити в якості складової інституційного розвитку економіки, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних заходів, механізмів фінансового регулювання, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку з метою забезпечення функціонування фінансових механізмів, добробуту громадян, збалансованого соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу. Коригування фінансової політики без структурної перебудови економіки не приносить довгострокового позитивного результату. У зв'язку з цим актуальною стає розробка проблем стратегічного планування сталого економічного зростання на основі, насамперед, структурної перебудови економіки та науково-інноваційної сфери. При цьому важливо забезпечити посилення ролі становлення ринків послуг і продуктів, як об'єктів управління і основних регуляторів відтворюваного циклу.

Література.

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В.Канєва, М.Д.Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, Т.В.Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2018. 376 с.
3. Самуельсон Пол Э., Нордхаус Вільям Д. Экономика. 19-е изд.: пер.с англ. М.: Вільямс, 2015. 1360 с.
4. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5–18.
5. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства //Вісник КНТЕУ. 2020. № 2. С.87–98.
6. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies. 2019.Vol.5 No.3. pp.213-217.

References.

1. Chuhunov, I.Ya. Kanieva, T.V. Pasichnyi, M.D. and others (2018), *Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehulivannia ekonomiky: monohrafiia* [Budget and tax policy in the system of economic regulation], Hlobus-Press, Kyiv, Ukraine, P. 354.
2. Chuhunov, I.Ya. Kanieva, T.V. and others (2018), *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren* [State financial regulation of economic transformations], Kyiv.nats.torh.-ekon.un-t, Kyiv, Ukraine, P. 376.
3. Samujel'son Pol Je. and Nordhaus Vil'jam D. (2015), *Jekonomika* [Economy], 19th ed., Vil'jams, Moscow, Russia, P. 1360.
4. Chuhunov, I.Ya. and Makohon, V.D. (2018), "*Budget strategy in the conditions of economic transformations*", *Visnyk KNTEU*, vol. 5, pp. 5–18.
5. Chuhunov, I.Ya. and Kachula, S.V. (2020), "State financial policy to ensure the social development of society", *Visnyk KNTEU*, vol. 2, pp. 87–98.
6. Chugunov, I. and Makohon, V. (2019), "Fiscal strategy as an instrument of economic growth", *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 5, issue 3, pp.213-217.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2020 р.